

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

nota

Communicatiebulletin 19 november 2020

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 5.1.2e
info@rivm.nl

Datum
19 november 2020

Contactpersoon 5.1.2e, C&D

De teksten in het communicatiebulletin geven in de meeste gevallen letterlijk weer hoe media over het RIVM en/of RIVM-onderwerpen berichten. Dit is niet per definitie het standpunt of de zienswijze van het instituut.

(Nieuwe) ziekten en resistenties (zoönosen)

Nieuwe coronavirus

- Donderdag 19 november
 - Alle landelijke ochtendkranten hebben aandacht voor het vaccinbeleid en indirecte vaccinatieplicht. Aanleiding voor dit laatste is de bereidheid van de VVD om het hierover te hebben. Kranten belichten dit divers: kritiek vanuit andere coalitie en oppositiepartijen, wat burgers hiervan vinden en hoe zo'n indirecte plicht er dan uit kan komen te zien:
 - Algemeen Dagblad: <https://www.ad.nl/politiek/de-jonge-geen-indirecte-vaccinatieplicht-wel-mogelijk-meer-vrijheid-voor-gevaccineerden~a0de8b86/>
 - De Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/kabinet-weegt-vaccinatie-eis-bij-toegang-tot-gebouwen-en-evenementen-moeten-dit-diep-doordenken~ba7e78e9/>
 - De Telegraaf: <https://www.telegraaf.nl/nieuws/239490285/kamer-wil-onderzoek-naar-ethische-kant-vaccinatiebeleid>
 - Veel media staan stil bij het plan van minister De Jonge om vanaf maart iedere Nederlander, ook zonder klachten, te gaan testen:
 - De Telegraaf: <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1920348962/coronazeef-niet-waterdicht> en <https://www.telegraaf.nl/financieel/1696943031/de-jonge-zet-nu-al-je-geld-en-middelen-in>

- Datum
- De Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/een-droom-of-dure-bende-drie-vragen-over-testen-zonder-klachten~bf6ce3c7/>
 - Trouw: <https://www.trouw.nl/binnenland/iedere-maand-een-coronatest-dit-zijn-de-risico-s~b2a1e990/>
 - Ook aandacht voor vier gemeenten waar woensdag 18 november vanwege een herindeling vervroegde verkiezingen werden gehouden, volledig coronaproef:
 - Trouw: <https://www.trouw.nl/binnenland/de-uitslag-kan-wat-langer-duren-maar-verder-is-stemmen-in-coronatiid-heel-eenvoudig~b787f56c/>
 - De Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/na-de-teststraat-de-stemstraat-vanuit-je-auto-stemmen-is-veilig-en-heel-makkelijk-in-deze-coronatiid~bc146df8/>
 - Voorzitter 5.1.2e van het 5.1.2e pleit in het Algemeen Dagblad voor kleinschalige activiteiten voor jongeren tijdens komende oud en nieuw. Hiervoor krijgt hij steun van politie en deskundigen: <https://www.ad.nl/binnenland/bruls-oud-en-nieuwfeestjes-nodig-om-wildwesttaferelen-te-voorkomen~a4a13274/>
 - Herinfecties met het coronavirus zijn een uitzondering, blijkt uit Amerikaans onderzoek. Bij de meeste patiënten is de afweer acht maanden na herstel van Covid-19 nog volop aanwezig. Trouw heeft een artikel naar aanleiding van dit onderzoek gepubliceerd: <https://www.trouw.nl/wetenschap/risico-op-herbesmetting-met-coronavirus-likt-voor-de-meeste-mensen-bijzonder-klein~b9ff520a/>
 - Een mondkapje lijkt dragers weinig extra te beschermen tegen het coronavirus. Dat stelt het belangrijkste staatsziekenhuis van Denemarken na onderzoek onder 6000 mensen. Van de mensen die buitenshuis een mondkapje droegen, raakte 1,8 procent besmet, bij de groep zonder was dat 2,1 procent. De onderzoekers vinden dit echter geen argument tegen mondkapjes.
 - Tussen al het goede nieuws over vaccins, heeft De Telegraaf een artikel gewijd aan hoe besmettelijk iemand nog is na een vaccinatie. Aanleiding hiervoor zijn uitspraken hierover van 5.1.2e in de technische briefing van woensdag 18 november: <https://www.telegraaf.nl/nieuws/696338749/pr-show-fabrikanten-vaccins-maar-hoe-besmettelijk-ben-je-nog-na-inenting>
 - In het Algemeen Dagblad zegt Koninklijke Horeca Nederland (KHN) dat de branche snel toegang wil, misschien zelfs voorrang, op een vaccinatie. "Niet iedereen kan natuurlijk vanuit huis werken en zeker horecamedewerkers niet. KHN zou daarom graag zien dat horecamedewerkers snel toegang tot vaccinatie hebben", zegt een woordvoerder van Koninklijke Horeca Nederland in de krant:

<https://www.ad.nl/economie/horeca-wil-voorrang-bij-vaccinaties-tegen-corona~a4ef5753/> Datum

- De corona-app lijkt zijn werk te doen, al ontbreekt hard bewijs. CoronaMelder krijgt binnenkort gezelschap van een tweede app. Hiermee kunnen contactgegevens met de GGD worden gedeeld. Zo bericht de Volkskrant in een artikel over de apps: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/ministerie-in-zijn-nopjes-met-coronamelder-maar-effectiviteit-is-nog-altijd-onduidelijk~bb38fda6/>
- De druk op Pfizer en BioNTech groeit om de patenten op hun coronavaccin te delen, zodat andere farmaceuten extra doses kunnen maken. Pfizer kan tot 2022 hooguit 675 miljoen mensen aan de benodigde dubbele dosis van het vaccin helpen, terwijl het leeuwendeel van de productie al is opgekocht door rijke landen: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/rijke-landen-kopen-massaal-vaccins-in-pfizer-onder-druk-om-patent-te-delen~bba193e5/>
- De Volkskrant heeft een artikel gewijd aan volautomatische teststraten. Aanleiding is de aanwezigheid van zo'n teststraat, zonder personeel en volledig op kunstmatige intelligentie, op een techbeurs in de Chinese stad Shenzhen: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/blikvanger-op-chinese-techbeurs-jezelf-testen-met-een-intelligente-wattenstaafjesmachine~bb2f10f7/>
- De Nederlandse economie kan zich sneller herstellen van de coronacrisis dan eerder voorzien. De schade van de crisis is waarschijnlijk halverwege 2022 al goedge maakt, misschien zelfs eerder. Dat verwachten economen van ING: <https://www.telegraaf.nl/financieel/866998663/nederland-is-recessie-eerder-te-boven>
- We weten nog heel veel niet over gezondheidsverschillen tussen mensen met een niet-westerse achtergrond in Nederland. Dat maakt de bestrijding van Covid-19 binnen deze groepen minderheden lastiger: <https://www.trouw.nl/zorg/discrimineert-het-coronavirus-daar-lijkt-het-wel-op~bd7fc9f5/>
- Bijna de helft van de jongeren van 18 tot 24 jaar zegt zich in onderzoek van bureau I&O Research slechter te voelen dan voor de coronacrisis. Dat is veel meer dan andere leeftijdsgroepen, waarbij iets meer dan een kwart zich slechter voelt. I&O Research doet in opdracht van de NOS maandelijks onderzoek naar het draagvlak van het coronabeleid. Hierbij de link naar het onderzoek: <https://www.ioresearch.nl/actueel/veel-jongeren-voelen-zich-nu-slechter-dan-voor-coronacrisis/>

- Op donderdag 19 november publiceert de Gezondheidsraad een advies over Covid-19 vaccinatie. In de ochtend vindt een persbriefing in Nieuwspoord plaats. Naar verwachting reageert VWS op dit advies op vrijdag 20 november. Datum
 - Op donderdag 19 november om 22:20 uur zendt Medialogica op NPO2 een uitzending uit over het gepolariseerde debat over het bestrijden van het virus. Zij spraken onder andere met het RIVM, diverse OMT-leden en de hoofdredacteur van Op1. Het RIVM is door hen geïnterviewd over bijvoorbeeld de werkwijze van het OMT en de casus van verpleeghuis De Tweeaster in Maassluis. Het televisieprogramma heeft hier reeds een aankondiging over gepubliceerd: <https://www.human.nl/medialogica/lees/2020/omt.html>
OMT-lid 5.1.2e was woensdag 18 november live te gast bij NOS Met het oog op morgen om te spreken over deze uitzending en het gepolariseerde debat. Hierbij de link om dat gesprek terug te luisteren (vanaf 38:57): <https://www.nporadio1.nl/nos-met-het-oog-op-morgen/uitzendingen/1267722-2020-11-18>
 - 5.1.2e heeft namens het RIVM een bijdrage geleverd aan een artikel van de Volkskrant over luchtkwaliteit in relatie tot Covid-19. Dit artikel zou deze week gepubliceerd worden, maar publicatie is door de krant uitgesteld tot zaterdag 28 november.
- Woensdag 18 november
 - In de dag na de persconferentie berichten alle landelijke ochtendkranten over de boodschappen van het kabinet m.b.t. de geldende maatregelen, de feestdagen, vaccins en vaccinbereidheid. Overall zijn de boodschappen door media geïnterpreteerd als voorzichtig, zeker als het gaat om verwachtingen van de komende feestmaand en het nieuwe jaar.
 - Wederom aandacht voor de dagelijkse cijfers. NRC schrijft dat de tweede coronagolf weer opleeft. In de Volkskrant en Trouw is te lezen dat het effect van de maatregelen van half oktober 'over zijn hoogtepunt heen is'.
 - De onrust groeit over een impliciete vaccinatieplicht vanuit de overheid, maar de critici hebben ongelijk, betogen 5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e in een opinie-artikel in de Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-vaccinatie-hoeft-niet-maar-piep-dan-ook-niet-over-minder-vrijheid~bc2eca4e/>
 - In een artikel in de Volkskrant stelt 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e aan het Leids Universitair Medisch Centrum, dat we nog aan de vooravond staan van een lange corona-winter. Daarom is het belangrijk een perspectief te bieden op dat heel lange seizoen en niet slechts steeds een paar weken vooruit te kijken, aldus Kroes: <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-vaccin-biedt-pas-na-lange-coronawinter-soelaas~bb1a2c85/>

- o De Tweede Kamer wordt vanaf 09.30 uur weer bijgepraat over de stand van zaken rond het coronavirus in een technische briefing. Aan het woord komen [5.1.2e] van het [5.1.2e] [5.1.2e] en [5.1.2e] [5.1.2e] (voormalig DG RIVM):
- De piek van het aantal coronapatiënten in het ziekenhuis is minder hoog dan in het voorjaar. Dat zei [5.1.2e] van het Landelijk Netwerk Acute Zorg in zijn coronabriefing aan de Tweede Kamer. Wel blijft het aantal ziekenhuisopnames volgens hem langer op een hoog niveau dan in het voorjaar. De hoogste ziekenhuisbezetting in de tweede coronagolf was net iets hoger dan vorige maand was voorzien. Voor de intensive care kwam de piek wel uit zoals voorspeld. Begin deze maand was de piek van het aantal ziekenhuisopnames, daarna is er een daling te zien. De laatste paar dagen is de drukte weer iets toegenomen. [5.1.2e] verwacht dat er in de ziekenhuizen eind december rond de 900 coronapatiënten op verpleegafdelingen verblijven en zo'n 300 op de intensive care. Gisteren meldde het Landelijk Coördinatiecentrum Patiënten Spreiding dat er 2146 coronapatiënten in het ziekenhuis liggen, van wie 576 op de IC.
- "We zijn er zeker nog niet klaar voor om de reguliere zorg te hervatten", zei [5.1.2e] in de coronabriefing tegen Tweede Kamerleden. Ook met de huidige stabilisatie van het aantal coronapatiënten is de druk op de zorg volgens hem nog "onevenredig". Zo zijn met name in het oosten en westen van het land minder operatiekamers beschikbaar. De totale bezetting op de intensive care (covid- en non-covidpatiënten) blijft ongeveer gelijk, zei [5.1.2e]. Ziekenhuizen hebben niet veel reservecapaciteit voor die afdeling. "Het is heel krap." Om overbelasting van ziekenhuizen te voorkomen, worden geregeld coronapatiënten verplaatst naar elders. Tot nu toe zijn er 1221 coronapatiënten naar een andere regio gebracht. Binnen de regio's zijn 973 patiënten verplaatst.
- [5.1.2e] van het Landelijk Netwerk Acute Zorg zegt dat de reguliere zorg last heeft van de grote druk op verpleeghuizen. De doorstroming vanuit het ziekenhuis verloopt moeizaam, waardoor mensen soms langer in het ziekenhuis blijven liggen dan noodzakelijk. In die gevallen wordt gesproken van mensen die op 'verkeerde bedden' liggen.
- De druk op de intensive care blijft tot in januari onveranderd hoog, zegt [5.1.2e]. "De veranderingen in de ziekenhuizen gaan erg langzaam. Ieder vrij bed wordt direct gebruikt voor een non-covid-patiënt."

Datum

De druk op de IC is onder meer zo hoog, omdat er relatief veel ouderen besmet raken. De verhouding tussen IC-opnames en opnames op verpleegafdelingen was in september 1 op 5, maar nu is 1 op 2,5. Dus voor elke vijf patiënten die op verpleegafdelingen worden opgenomen, komen er twee bij op de IC.

Datum

- De coronamaatregelen die door het kabinet op 28 september werden afgekondigd, hebben geen effect gehad, concludeert 5.1.2e van het RIVM. De gedeeltelijke lockdown die half oktober van kracht ging, heeft volgens hem wel gewerkt. Een groot verschil tussen het maatregelenpakket van september en dat van oktober was de complete sluiting van de horeca, in plaats van de vervroegde sluitingstijd. De aanscherpingen van de afgelopen twee weken, zoals het sluiten van bibliotheken, dierentuinen en pretparken, schelen volgens 5.1.2e 10 procent van de belasting op de zorg. De verwachting was dat er rond 20 december dagelijks tien ziekenhuisopnames en drie IC-opnames bij zouden komen, maar door de zogenoemde 'verzwaarde lockdown' worden die aantallen zo'n 10 dagen eerder verwacht. Verder zei 5.1.2e dat het beter gaat in de regio's waar het aantal besmettingen eerder juist flink toenam. In bijvoorbeeld Twente en Rotterdam-Rijnmond is nu sprake van "een gunstig beeld". De mobiliteit is door de maatregelen afgenomen, maar minder dan in maart. Ook is er nu een stabilisatie te zien. Van de mensen die thuis kunnen werken, geeft volgens 5.1.2e 70 tot 75 procent gehoor aan de oproep om niet naar het werk te gaan.
- In alle leeftijdsgroepen is een daling te zien van het aantal coronagevallen, zei 5.1.2e in de briefing in de Tweede Kamer. Hij constateert dat het aantal afgenomen testen daalt en dat ook het aantal positieve testen afneemt. In het weekend ligt het aantal positieve testen iets hoger. "Kennelijk gaat men in het weekend eerder naar de teststraat", zei 5.1.2e. Uit het bron- en contactonderzoek komt naar voren dat ruim de helft van de besmettingen plaatsvindt in het eigen huishouden. Ook op het werk, op school of bij de kinderopvang en in het verpleeghuis raken relatief veel mensen besmet. Het gaat dan om besmettingen waarvan de bron bekend is. In ruim de helft van de gevallen is dat niet zo. 5.1.2e ziet dat de aanloop naar de piek in ziekenhuizen trager is verlopen en dat die naar verwachting ook langzamer afneemt. "Maar de piekbelasting is minder geweest." In vergelijking met de eerste coronagolf ligt de sterfte lager, zei 5.1.2e. De oversterfte is stabiel; er overlijden wekelijks zo'n 700 mensen meer dan normaal in deze periode.

- Datum
- Op de vraag of de maatregelen losgelaten kunnen worden tijdens Kerst heeft 5.1.2e gerefereerd, net als eerder minister De Jonge, aan Canada. Daar was een enorme toename te zien in het aantal besmettingen nadat de maatregelen vorige maand tijdens feestdag Thanksgiving waren losgelaten.
 - Voorzitter van de Landelijke Coördinatiestructuur Testcapaciteit 5.1.2e zei dat er nu 300 testlocaties zijn en 70 grote en kleine laboratoria. "Het knelpunt is het personeel. Er zijn heel veel mensen nodig voor het afnemen van de tests. In totaal zijn er duizenden medewerkers bij de testketen betrokken." Vanochtend werd duidelijk dat minister De Jonge vanaf maart maandelijks 10 miljoen testen wil kunnen afnemen. De bedoeling is dat daarvoor gebruik wordt gemaakt van 'The Beast', een robot die 20.000 tests per dag aankan. Volgens 5.1.2e komt de eerste in Veldhoven te staan en zijn er nog eens vier besteld, waardoor 100.000 tests per dag kunnen worden verwerkt. Om de testcapaciteit te vergroten komt er onder meer op Schiphol een grote teststraat. Of er ook een op andere luchthavens of grenslocaties komt, is volgens 5.1.2e aan de minister. Ook ziet hij een kanteling als het gaat om testen. "Van medisch testen gaan we naar massaal testen, zoals screening of bevolkingsonderzoek. Dat is een andere benadering en dat gaan we de komende maanden mogelijk maken," zei 5.1.2e in de Tweede Kamer. Het gaat nu zo goed met het testen dat er overcapaciteit ontstaat, zegt 5.1.2e. De tijd tussen het maken van een afspraak en het krijgen van de testuitslag is inmiddels gedaald tot gemiddeld 36 uur. Eind september was dat nog 81 uur.
 - Ook sprak 5.1.2e van de Corona Gedragsunit met de Tweede Kamer over het verband tussen het menselijk gedrag en de bestrijding van het virus.
- Minister De Jonge (Volksgezondheid) wil de testcapaciteit zo ver opvoeren dat alle Nederlanders met of zonder klachten zich vanaf maart gemiddeld één keer per maand kunnen laten testen. Het gaat dan om 10 miljoen testen per maand, staat in een brief aan de Tweede Kamer. "Met nadruk stel ik dat deze ambitie vanaf maart niet gelimiteerd is, ook niet in financiële zin," schrijft hij. In januari zijn er experimenten om te kijken wat de beste aanpak is voor het ambitieuze testplan. Er wordt onderzocht welke testen het meest geschikt zijn, net als welke logistiek en infrastructuur nodig is maar ook wat het effect is op de verspreiding van het virus. Ook de maatschappelijke impact en testbereidheid worden onderzocht. De Jonge heeft het Outbreak Management Team (OMT) om advies gevraagd over deze aanpak.
 - In de eerste weken na de introductie van de CoronaMelder-app testte tussen de 11 en 14,1 procent van de gebruikers met klachten positief.

Dat is minder dan het aantal positieve testen bij alle mensen die zich bij een teststraat melden, blijkt uit cijfers die minister De Jonge van Volksgezondheid naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Van alle mensen die in de eerste drie weken na introductie van de app naar een teststraat gingen, was tussen de 15,2 en 18,4 procent positief. De cijfers betekenen dat de kans dat iemand het coronavirus draagt, in de eerste weken juist iets kleiner was wanneer iemand de app had geïnstalleerd. De effectiviteit bij het opsporen van besmette contacten lijkt daarmee tegen te vallen: het doel is juist om meer mensen met het coronavirus op te sporen. Intussen werkt het ministerie met de GGD aan een tweede app, die GGD Contact zal heten. Die is bedoeld om het bron- en contactonderzoek te ondersteunen. Volgens het ministerie van Volksgezondheid is het te vroeg om iets te zeggen over de effectiviteit van de CoronaMelder-app.

- Tientallen Nederlandse bedrijven die desinfectiemiddelen produceren zijn de afgelopen maanden betrapt op fouten. 25 van de 70 door de overheid gecontroleerde ondernemingen besloot uiteindelijk de handdoek in de ring te gooien. Er zijn talloze producenten bij gekomen, omdat de vraag naar ontsmettingsmiddelen enorm is gestegen door de coronacrisis. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) deelden de afgelopen tijd tientallen waarschuwingen uit. Soms zat er te veel of juist te weinig alcohol in het product. Op de etiketten stond vaak onjuiste of onvolledige informatie. Zo werd bijvoorbeeld vermeld dat een middel ook voor het ontsmetten van oppervlakten was, terwijl dat juist niet was toegestaan. Een keer werd een dwangsom opgelegd: het betreffende middel bevatte een niet-toegestane chloorhoudende stof. Het product werd vervolgens van de markt gehaald.
- Het Outbreak Management Team (OMT) pleit voor aanvullende coronaregels in het geval dat het kabinet besluit te versoepelen rond Kerst. Zo kunnen mensen die van plan zijn ouderen of kwetsbare persoon te bezoeken het advies krijgen om de tien dagen ervoor hun contact met anderen te beperken. Verder adviseert het OMT dat, mochten de maatregelen worden versoepeld, de feestdagen zoveel mogelijk in huiselijke kring moeten worden gevierd. Het aantal te ontvangen gasten moet worden beperkt tot bijvoorbeeld zes. En het heeft de voorkeur om bezoeken alleen regionaal te laten plaatsvinden.
- Naar de coronapersconferentie van het kabinet keken gisteravond bijna 5,8 miljoen tv-kijkers. Dat zijn er minder dan bij de vorige persconferentie van premier Rutte en minister de Jonge op 3 november, toen keken er volgens Stichting Kijkonderzoek 6,5 miljoen Nederlanders.
- Het afdelingshoofd longgeneeskunde van het Erasmus MC roept familieleden van coronapatiënten op zich over hen te ontfermen voor de nazorg na een ziekenhuisopname. Op die manier komen er

- ziekenhuisbedden vrij voor nieuwe patiënten. "Het is een super uitzonderlijke situatie en toont wel hoe kwetsbaar we zijn", zegt longarts 5.1.2e tegen regionale omroep Rijnmond.
- Datum
- De Telegraaf heeft een artikel gewijd aan hoe om te gaan met de situatie waarbij sommige Nederlanders niet en andere wel zijn gevaccineerd. Zou deze laatste groep dan bepaalde privileges moeten krijgen?: <https://www.telegraaf.nl/nieuws/703995783/coronapaspoort-straks-alleen-met-inenting-avond-uit>
 - Medisch specialisten vinden dat er eerst meer onderzoek moet worden gedaan voordat een nieuw coronamedicijn wordt toegepast op kwetsbare patiënten. Het gaat om het toedienen van bloedplasma met antistoffen, om te voorkomen dat mensen met een verzwakt immuunsysteem ziek worden na besmetting. Bloedbank Sanquin heeft het middel klaarliggen en minister De Jonge (Volksgezondheid) noemde het vorige week een van de manieren om het virus te bestrijden. Maar een wetenschappelijke onderbouwing ontbreekt nog, legt voorzitter van het expertiseteam bij de Federatie van Medisch Specialisten uit in het NOS Radio 1 Journaal.
 - Gezondheidseconoom 5.1.2e ziet met lede ogen aan hoe rommelig Nederland corona te lijf gaat en sprak hierover met Trouw. "Ik denk dat we het RIVM iets te veel rollen toe hebben bedeed. Ik denk dat je niet van een instituut moet verwachten dat ze het bewijs verzamelen voor het beleid dat ze adviseren en dat zelf ook evalueren. Dat is wel de positie waar het RIVM is neergezet. Dat instituut raakte gehecht aan een bepaald standpunt dat het al tijden voorschreef, terwijl het bewijs aan het veranderen was.", aldus 5.1.2e
5.1.2e
5.1.2e
5.1.2e
 - De RIVM-cijfers die om 14.15 uur worden gepubliceerd, vallen wat lager uit door een storing. Dat laat de koepel van GGD's weten. Het gaat om circa duizend positieve tests die vandaag niet worden meegeteld. Daardoor kan het aantal positieve tests de komende dagen ook vertekend zijn. Volgens de GGD-koepel ging het mis bij een beveiligde verbinding die wordt gebruikt om positieve meldingen tussen twee ict-systemen te verplaatsen. Die VPN-verbinding viel uit, waarna de back-upverbinding bleek te haperen. De achterstand die daardoor ontstond, kon toen de storing eenmaal was verholpen niet meer worden weggewerkt, stelt de GGD-koepel.
 - Pfizer zegt dat het eigen coronavaccin in 95 procent van de gevallen werkt. Dat is de eindconclusie van de laatste testfase voordat het medicijn kan worden goedgekeurd voor gebruik. Het bedrijf zegt dat die goedkeuring binnen enkele dagen wordt aangevraagd in de VS. Begin november zei Pfizer al dat het vaccin 90 procent effectief was in de

laatste testfase. Het eindoordeel is dus nog beter, stelt Pfizer. Die zegt dat er ook geen grote bijeffecten zijn. Datum

- De VVD denkt na over het invoeren van een 'indirecte vaccinatieplicht'. Dan worden mensen niet gedwongen om zich te laten inenten, maar het zou dan wel kunnen dat mensen die niet ingeënt zijn niet naar een festival mogen of geen openbare gebouwen in mogen. VVD-Kamerlid Veldman zei in het Kamerdebat over de maatregelen tegen het virus dat hij het liefst heeft dat iedereen zich vrijwillig laat inenten, maar hij zei ook bereid te zijn er een "indirecte vaccinatieplicht" van te maken. ChristenUnie-leider Segers is tegen verplichte vaccinatie, direct of indirect. De ChristenUnie-leider beseft dat inenten belangrijk is en dat er een vaccinatiegraad van "tegen de 70 procent nodig is om groepsimmunitet te bereiken". Maar hij wijst ook op de individuele vrijheid van mensen. Hij stelde voor het Rathenau-instituut naar een ethische richtlijn te laten kijken. Ook andere partijen willen van het kabinet weten wat nu precies de vaccinatiestrategie is. Het kabinet heeft de Gezondheidsraad al om een advies daarover gevraagd. De VVD stelde voor de gezondheidsraad in dat advies ook naar de ethische kwestie te laten kijken. De Tweede Kamer nam twee weken geleden nog een motie van Denk-fractievoorzitter Azarkan aan die zich uitspreekt tegen indirecte dan wel directe vaccinatieplicht. Alleen D66 en VVD stemden toen voor. Ook minister de Jonge is geen voorstander van zo'n plicht.
- De GGD komt binnen twee maanden met een tweede corona-app, maakte de GGD vandaag bekend. Met de app kan iemand die positief is getest, zijn contacten doorgeven aan de GGD. Een bron- en contactonderzoeker van de GGD hoeft dan niet meer met de hand telefoonnummers over te schrijven. De app hoeft pas te worden geïnstalleerd als iemand positief is getest. Iemand kan de app dan toegang geven tot zijn adresboek. "Maar dat hoeft niet", zegt ^{5.1.2e} ^{5.1.2e}, een van de bouwers van de app. Mensen kunnen ook met de hand telefoonnummers overnemen, als ze dat niet vertrouwen. "Je adresboek wordt ook niet geüpload naar onze server, alleen de contacten die je selecteert." De GGD denkt dat de app de druk op de bron- en contactonderzoekers helpt verminderen. Volgende maand zal de app in vijf GGD-regio's worden getest.
- Dinsdag 17 november
 - ^{5.1.2e} heeft namens het RIVM de wekelijkse cijfers voor diverse media gedeuid. NOS bericht naar aanleiding van deze duiding dat het RIVM verwachtingen voor de Kerst tempert en verwacht dat de maatregelen niet sterk versoepeld kunnen worden.
 - Minder Nederlanders zijn bereid zich te laten vaccineren tegen corona. Dat blijkt uit onderzoek van I&O Research in opdracht van de NOS. 60 procent van de Nederlanders zegt nu zich zeker of waarschijnlijk te

laten inenten. In juni was dat nog 73 procent. De afname in vaccinatiebereidheid is het minst onder ouderen en het sterkst onder jongeren. Het voornaamste punt van zorg is of de vaccins door de snelle ontwikkelingstijd wel helemaal in orde zijn. Mensen vrezen bijwerkingen of dat het vaccin niet goed genoeg werkt. Veel media hebben hier in navolging van NOS over bericht.

Datum

- Veel aandacht in aanloop naar de persconferentie van vanavond over de stand van zaken rond het coronavirus met premier Rutte en minister De Jonge. Media berichten dat de maatregelen die twee weken geleden zijn afgekondigd niet verlengd zullen worden. Ook wordt er gespeculeerd over of Rutte en De Jonge uitspraken gaan doen over hoe de feestdagen eruit gaan zien.
- Burgemeesters willen, als ze na invoering van de tijdelijke wet Covid-19 meer lokale bevoegdheden krijgen, toch het liefst binnen hun eigen veiligheidsregio onderling coronamaatregelen en -handhaving afstemmen. Ze vinden ook regionaal maatwerk alleen zinnig als de verschillen in besmettingsgraad tussen de veiligheidsregio's groot zijn. Dat blijkt uit een rondgang van NRC onder een twintigtal burgemeesters die niet een veiligheidsregio voorzitten:
<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/17/burgemeesters-maatwerk-per-regio-is-ondoenlijk-a4020303>
- De Deense regering heeft voldoende steun van het parlement om de ruim 15 miljoen resterende nertsen in het land af te maken. Dat gebeurt naar aanleiding van zorgen over gevonden mutaties van het coronavirus in de pelsdieren. Eerder werd de ruimingsoperatie al aangekondigd en werden al zo'n 2,5 miljoen nertsen gedood, maar de regering bleek daar toen geen juridische grondslag voor te hebben. Dat kwam het Deense kabinet op veel kritiek te staan en leidde tot een dagenlange discussie in het parlement.
- Haast maakt vaccinonderzoek niet beter. Als we medische ethiek schrappen, ondermijnen we onze democratische samenleving, menen 5.1.2e (promovendus Gezondheidsrecht aan de Universiteit van Amsterdam), 5.1.2e en 5.1.2e (beide advocaten bij Van Benthem & Keulen te Utrecht en tevens universitair docent gezondheidsrecht (UMCU en de UvA):
<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/16/mensenrechten-niet-opzichschuiven-bij-vaccintesten-a4020221>
- Het Internationaal Olympisch Comité gaat sporters vooralsnog niet verplichten om zich te laten vaccineren voor de Olympische Spelen van volgend jaar in Tokio.
- Tijdens de persconferentie zei premier Rutte dat de coronacijfers nog steeds te hoog zijn, maar de trend is dalend en dat is positief. Volgens premier Rutte geven de cijfers aanleiding voor een lichte versoepeling van de coronamaatregelen. De maatregelen gaan om middernacht terug naar zoals die twee weken terug golden: de zogenoemde

gedeeltelijke lockdown. Dat betekent dat mensen thuis weer drie gasten mogen ontvangen in plaats van twee. Buiten mogen mensen weer met vier mensen samen zijn. Theaters, musea, zwembaden, openbare bibliotheken en pretparken gaan weer open. Mensen mogen weer sporten in groepslessen. Als de coronawet op 1 december ingaat, worden mondkapjes verplicht in winkels en andere publieke binnenruimten. Ook adviseert het kabinet tot medio januari niet naar het buitenland te reizen, tenzij dat strikt noodzakelijk is. Evenementen blijven verboden en de horeca blijft gesloten.

Datum

- Voor sommige mensen wordt de periode van thuisquarantaine verkort van tien naar vijf dagen. Als je een melding krijgt via de coronamelderapp dat je in contact bent geweest met iemand met corona, kun je je vijf dagen na het laatste contact met die besmette persoon laten testen bij de GGD, ook als je geen coronagerelateerde klachten hebt. Valt die test negatief uit, dan mag je je thuisquarantaine beëindigen. Hetzelfde geldt voor mensen die via het bron- en contactonderzoek van de GGD te horen hebben gekregen dat ze in contact zijn geweest met iemand die positief heeft getest op corona.
- Volgens minister De Jonge is het half december mogelijk een eerste voorzichtige versoepeling van de coronamaatregelen door te voeren als het aantal besmette mensen volgens dezelfde trend blijft dalen als nu. Begin december denkt De Jonge daar meer duidelijkheid over te kunnen geven. Rutte noemde daarbij 8 december als datum. Het kabinet heeft nog geen besluit genomen over de kerstdagen.
- Nederlanders hoeven zich geen zorgen te maken over de veiligheid en effectiviteit van een toekomstig coronavaccin, zegt minister De Jonge. Hij reageerde op onderzoek waaruit naar voren komt dat de vaccinatiebereidheid onder Nederlanders afneemt.
- Op de persconferentie blikte minister De Jonge ook iets verder vooruit dan december. Als de cijfers blijven dalen denkt hij dat er in de tweede helft van januari verdere versoepelingen mogelijk zijn. Half december moet daar een eerste indicatie voor zijn. Het aantal nieuwe dagelijkse besmettingen moet dan onder de 3600 zijn en het aantal nieuwe ic-opnames onder de tien. De Jonge wilde niet zeggen of de horeca tot half januari 2021 dicht blijft.
- Na afloop van de persconferentie hebben diverse partijen in de media gereageerd op de boodschap van het kabinet.
 - Werkgeversorganisaties VNO-NCW en MKB-Nederland zijn blij dat pretparken, theaters en bioscopen weer open mogen. Toch vinden ze dat het kabinet meer perspectief moet bieden, zeggen de organisaties in reactie op de persconferentie van het kabinet: "Zo wordt pas medio december duidelijk of de horeca met de feestdagen weer aan de slag kan." Ook pleiten ze voor "slimme maatregelen en grootschalig testen". Per 1 december wordt door toename van de testcapaciteit voor mensen zonder

klachten die negatief testen de quarantaineduur verlaagd naar vijf dagen. Een goede stap vinden VNO-NCW en MKB Nederland, maar niet voldoende. Zij vinden dat de quarantaineduur naar nul dagen moet gaan met hulp van testen. Datum

- De supermarktbranche weet niet wat zij nog meer moeten doen dan wat ze nu al doen en zijn daarom ook verbaasd over de uitspraak van Rutte dat in de supermarkten er nog wel een tandje bij kan.
- Ook diverse politieke partijen hebben kritiek op het kabinet geuit na afloop van de persconferentie, met name op het gebrek aan perspectief, het testbeleid en het op- en afschalen aan de hand van de routekaart.

- Maandag 16 november

- De regering op Curaçao heeft strengere coronamaatregelen aangekondigd. Op zondag is het aantal actieve coronabesmettingen gestegen tot 410. Onder hen zijn zijn veel werknemers in het ziekenhuis CMC. Dat heeft gevolgen voor de reguliere zorg, zo gaan alle niet-dringende operaties momenteel niet door.
<https://www.ad.nl/binnenland/avondklok-en-restaurants-dicht-op-curaçao-dat-nu-erg-in-trek-is-als-vakantiebestemming~a926dca1/> en <https://nos.nl/artikel/2356730-curaçao-neemt-strengere-coronamaatregelen-na-stijging-aantal-besmettingen.html>
- Meer dan zes op de tien ouders maakt zich grote zorgen om de ontwikkeling van hun thuiswonende kinderen en jongeren. De coronacrisis laat diepe sporen na bij minderjarigen, blijkt uit onderzoek in opdracht van Terre des Hommes.
<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1648659211/coronatijd-hakt-er-in-bij-kinderen-dochter-viel-10-kilo-af>

- Zondag 15 november

- Het RIVM meldt zondag 5.457 nieuwe positieve tests. Dat is 30 procent minder dan een maand geleden, op de eerste dag van de horecasluiting in Nederland. Toen meldde het RIVM nog 7.833 nieuwe positieve tests.
- Leerlingen, ouders en leraren melden dat kinderen en het onderwijs lijden onder de spanningen rondom het mondkapje. Leraren verslijten kinderen bijvoorbeeld voor egoïst.
<https://www.trouw.nl/onderwijs/mondkapje-leidt-tot-hardere-sfeer-en-toon-op-school-moet-je-oma-ziek-woorden~b24674d7/>
- Noord-Nederland telt weer weinig infecties. Dat bewijst dat eerder en sneller ingrijpen moet, zegt OMT-lid 5.1.2e. „Hier kwamen maatregelen steeds net op tijd.”
<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/15/het-was-gevaarlijk-wat-we-aan-het-doen-waren-a4020139>

- Datum
- Ook Lubach gaat zondagavond uitgebreid in op de vaccinatie <https://www.gids.tv/tv-gids/uitzending-gemist/zondag-met-lubach/4003818>
 - Zaterdag 14 november
 - Het RIVM meldt zaterdag 5.941 nieuwe positieve coronatests. Dat is een lichte daling ten opzichte van een dag eerder, maar vooral een forse daling ten opzichte van een week eerder: bijna 12 procent. Vorige week zaterdag meldde het RIVM er namelijk nog 6.689 positieve tests. Dit meldden verschillende media.
 - Het is onwenselijk dat tal van 'deskundigen' die geen viroloog zijn, zich bemoeien met het coronavirus, stelt 5.1.2e. 'Het is overmoedige vooringenomenheid.' <https://www.parool.nl/columns-opinie/laat-de-coronacrisis-aan-echte-experts-over~bd324e28/>
 - Heb je corona of ben je in contact geweest met iemand met corona, dan word je geacht binnen te blijven. Lang niet iedereen houdt zich aan die regel, blijkt uit onderzoek van het RIVM. Zo gaat 1 op de 5 mensen die positief getest is tóch de deur uit. De RIVM-cijfers laten zien dat veel mensen het nog steeds niet zo nauw nemen met de regels die de coronapandemie controleerbaar moeten houden. Opmerkelijk, omdat het aantal besmettingen juist sterk toenam in de periode waarin het onderzoek werd uitgevoerd. (met bijdrage 5.1.2e) <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/onderzoek-rivm-1-op-de-5-blijft-niet-thuis-na-een-positieve-coronatest/>
 - Een zucht van verlichting en verlangen ging maandag over de wereld toen farmaceut Pfizer bekendmaakte dat zijn Covid-vaccin zeer effectief lijkt. Hoewel het vaccin nog moet worden goedgekeurd en het RIVM waarschuwde dat een vaccinatiecampagne maanden kan duren, begon deze week alvast de discussie over hoe de vaccinatiefase er volgend jaar uit kan zien. Hoe snel brengt een vaccin een terugkeer naar meer vrijheid en uiteindelijk het 'oude normaal'? <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/14/het-vaccin-levert-tal-van-lastige-keuzes-op-2-a4020075>
 - Gedragsunit RIVM: compenseer zzp'er in corona-isolatie. Mensen die wegens corona in quarantaine of isolatie moeten en daardoor inkomsten mislopen, moeten daarvoor financiële compensatie krijgen. Dat is een van de opvallende suggesties van de corona-gedragsunit van het RIVM, om te zorgen dat mensen zich beter aan hun thuisblijfadvisen houden. https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/gedragsunit-rivm-compenseer-zzp-er-in-corona-isolatie~b47d0143/?utm_source=link&utm_medium=app&utm_campaign=shared%20content&utm_content=free
 - Deze week was er goed coronanieuws: voor het eerst is van een vaccin de effectiviteit aangetoond en het lijkt ook nog eens beter te werken dan verwacht. Ook het aantal besmettingen nam de afgelopen weken

- fors af, al laten de afgelopen drie dagen weer een ander beeld zien. Bij het RIVM denken ze dat een vaccin veel kan veranderen. "Als de R net boven de 1 is, dan heb je maar heel weinig vaccins nodig om het net onder de 1 te brengen, en dat maakt echt al het verschil", zeggen hoofd infectieziektebestrijding van het RIVM 5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e, verantwoordelijk voor de rekenmodellen.
<https://nos.nl/artikel/2356508-rivm-ook-weinig-vaccins-kunnen-al-veel-verschil-maken.html>
- o Dat was schrikken op 31 oktober, toen het aantal positieve testen per dag boven de 11.000 uitkwam. Niet veel later draaide het kabinet het land gedeeltelijk op slot. Alom begrip. Maar geven dat soort dagkoersen wel een goed beeld van de daadwerkelijke stand van zaken?
<https://www.trouw.nl/binnenland/de-dagelijkse-besmettingscijfers-doen-ertoe-maar-vertroebelen-het-beeld~b3270f64/>
 - o Expert pleiten in verschillende media voor een vaccinatiecampagne om met name jongeren te overtuigen een coronaprik te halen. Een nieuwe taskforce moet die samen met het RIVM ontwikkelen, zegt 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e tegen De Telegraaf. Volgens 5.1.2e wordt het een opgave jongvolwassenen ervan te overtuigen zich te laten vaccineren. "Dat is een zorgpunt en een probleem. Een deel heeft door hun gedrag laten zien corona niet zo serieus te nemen. Dat is een aanzienlijke groep. Om die te bereiken zal een goede communicatiestrategie nodig zijn."
 - o 5.1.2e is in NRC kritisch naar aanleiding van de terughoudende reactie van RIVM en GGD over de snelheid waarmee gevaccineerd zou kunnen worden,
<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/14/het-vaccin-gaat-werken-nu-nog-de-overheid-a4020014>

Antibioticaresistentie

World Antibiotic Awareness Week

Het is deze week World Antibiotic Awareness Week van de WHO. Op 18 november is er aandacht voor de European Antibiotic Awareness Day (EAAD). Mogelijk dat hier vanuit het RIVM nog aandacht wordt besteed. Er komt vanuit de WHO een rapport en persbericht uit.

Luchtkwaliteit

Stikstof

Diverse mede hebben aandacht besteed aan de boerenprotesten op dinsdag 17 november. Op woensdag 18 november hebben enkele media artikelen gewijd aan waarom de boeren weer protesteerden en waarom zij zo boos zijn:

De Telegraaf: <https://www.telegraaf.nl/nieuws/252794392/dit-zit-er-achter-de-boosheid-van-onze-boeren>

Trouw: <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/de-boeren-vechten-tegen-een-veelkoppig-monster~bf0ae35f/>

Datum

In tien jaar 10 procent bos erbij is de afspraak die natuurminister Schouten en de provincies hebben gemaakt. Trouw heeft een artikel gewijd aan de 'bossenstrategier' van de minister en zet daartegenover een ander opvallend kabinetsbesluit waardoor bos gekapt moet worden, namelijk het tracébesluit waardoor A27/A12 (Utrecht/Amelisweerd) veranderd gaat worden: <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/minister-schouten-wil-bomen-planten-collega-van-nieuwenhuizen-wil-ze-kappen~b701093a/>

Giftige stoffen

IJmond

Longkanker komt rondom staalfabriek Tata Steel soms wel 50 procent vaker voor dan het landelijk gemiddelde. Dat blijkt uit cijfers van het Integraal Kankerinstituut Nederland, opgevraagd door EenVandaag. Het televisieprogramma heeft hier dinsdag 17 november een item aan gewijd: <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/nog-meer-mensen-met-longkanker-in-de-omgeving-van-tata-steel-dan-eerder-bekend/>

Lokale en regionale media in Noord-Holland hebben aandacht voor deze cijfers:

NH Nieuws: <https://www.nhnieuws.nl/nieuws/276313/aantal-mensen-met-longkanker-in-de-ijmond-nog-groter-dan-gedacht>

Noordhollands Dagblad:

https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/DMF20201117_81136189

Op woensdag 18 november heeft EenVandaag wederom aandacht besteed aan het onderwerp. De provincie Noord-Holland gaat steviger toezien op Tata Steel. In dit item is ook het RIVM genoemd:

<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/provincie-noord-holland-gaat-strenger-handhaven-om-overlast-tata-steel-te-verminderen/>

De geruchten waren er al en nu hebben het Zweedse SSAB en Tata Steel het bevestigd. Er lopen gesprekken over een overname van Tata Steel Nederland. Voor de al jaren verlieslijdende Britse tak wordt een andere oplossing gezocht. De eerste reacties vanuit IJmuiden, de vakbonden én het kabinet zijn positief, al is er wat voorzichtigheid omdat er over de voorwaarden nog niks bekend is. De Zweden zijn daarover in gesprek met het Indiase moederbedrijf. <https://nos.nl/artikel/2356489-zweedse-interesse-in-hoogovens-dit-zou-een-stuk-beter-zijn-dan-de-situatie-nu.html>

Overig

Stiltegebieden

Door de aanleg van wegen, vliegverkeer en bedrijfsterreinen is de afgelopen jaren in zes provincies minstens 15 duizend hectare stiltegebied in Nederland verdwenen. Dat is opgeteld ruim anderhalf keer de stad

Utrecht. Dat blijkt uit een enquête van de Volkskrant onder de provincies over de stiltegebieden. De exacte datum dat een stiltegebied is verdwenen, valt door de provincies niet precies te achterhalen. Wel is bekend dat ze sinds 2010 veelvuldig hebben besloten tot vermindering van de gebieden. De Volkskrant heeft op woensdag 18 november hier een artikel over gepubliceerd: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/stiltegebieden-verdwijnen-helft-provincies-snijdt-erin~b43dea64/>

Datum

Nachtmeetnet

Op zaterdag 21 november publiceert de Volkskrant een artikel over het nachtmeetnet (nachtverlichting). Het RIVM heeft historische data over dit onderwerp met de krant gedeeld.

Bloeddonering MSM

Op zaterdag 21 november besteed televisieprogramma Kassa aandacht aan bloed doneren door mannen die seks hebben met mannen (MSM). Het RIVM voert momenteel een haalbaarheidsonderzoek uit. Hier is in algemene zin op achtergrondbasis met Kassa over gesproken.

Sport

Woensdag 18 november verscheen de jaarlijkse Atlas voor gemeenten. Dit keer is sport er als thema uitgelicht. Trouw heeft een artikel gewijd aan deze atlas: <https://www.trouw.nl/sport/de-sportiefste-inwoners-van-nederland-die-wonen-in-amersfoort-en-utrecht~b26bbc63/>

Te verwachten rapporten deze week:

Donderdag 19 november:
Voedselgerelateerde uitbraken 2018 en 2019 (met nieuwsbericht).

Vrijdag 20 november (afhankelijk van kamerbrief):
Cijferoverzicht Onbeperkt meedoen (online publicatie, zonder nieuwsbericht);
Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019).

Social Media:

Onduidelijkheid over de cijfers van de commerciële teststraten, de ontwikkeling van een vaccin, de mondkapjesplicht. Het was online weer een bewogen week en dat resulteerde in de volgende cijfers:

- Totaal aantal berichten: 49.661
- Vernoemingen: 14.405
- Gerelateerde berichten: 35.256

Vanuit het RIVM zijn wij op al onze social media kanalen actief geweest. Dit zijn (per kanaal) de meest succesvolle posts:

Facebook (167.3k volgers, -11%)

Oproep tot deelname enquête

Twitter (166.7k volgers, +3.3%)

Twitterdraadje quarantaine &

Datum: 12-11-2020 | Bereik: 148.9k

isolatie
Datum: 16-11-2020 | Bereik: 81.1k

Datum

Instagram (53.5k volgers, +0,2%)
Persconferentie update
Datum: 17-11-2020 | Bereik: 38.1k

LinkedIn (40.3k volgers, +2.8%)
Update Westnijlvirus
Datum: 11-11-2020 | 8.9k

Wetenschappelijke artikelen:

Issue	Auteurs	Titel	Tijdschrift	Datum	Afdeling
(Nieuwe) ziekten en resistenties (zoönosen)	5.1.2e	Low SARS-CoV-2 seroprevalence in blood donors in the early COVID-19 epidemic in the Netherlands.	Nat Commun 2020;	11(1):5744. Open Access	IDS
	5.1.2e	Impact of COVID-19 pandemic on tuberculosis laboratory services in Europe.	Eur Resp J 2020;	advance online publication (ahead of print). Open Access	IDS
Veccinaties	5.1.2e	Safety and immunogenicity of the quadrivalent human papillomavirus vaccine in patients with juvenile dermatomyositis: a real-world multicentre study.	Pediatr Rheumatol Online J 2020;	18(1):87. Open Access	IIV
Antibioticaresistente	5.1.2e 5.1.2e	Infection control measures in times of antimicrobial resistance: a matter of solidarity.	Monash Bloeth Rev 2020;	advance online publication (ahead of print). Open Access	LCI
Nanotechnologie	5.1.2e 5.1.2e	The SCCS guidance on the safety assessment of nanomaterials in cosmetics.	Regul Toxicol Pharmacol 2020;	112:104611	VSP ; GZB
Overig	5.1.2e	Digging Into Toxoplasma gondii infections via soil: A quantitative microbial risk assessment approach.	Sci total Environ 2020;	advance online publication (ahead of print). Open Access	Z&O
	5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e	Anti-Müllerian hormone levels and risk of cancer in women.	Maturitas 2021;	143:216-22. Open Access	VPZ
	5.1.2e	Optimization of an air-liquid interface in vitro cell co-culture model to estimate the hazard of aerosol exposures.	J Aerosol Sci 2020;	advance online publication (ahead of print)	VTS